

بخش‌های دولتی باید در اجرای مصوبات شورای عالی الگوی مصرف اقدام کنند

شماره:

هر روز خسارات فراوانی در اثر عدم رعایت الگوی صحیح مصرف در جامعه ما به ابراد، خانوارها و اقتصاد کشور وارد می‌شود که کاملاً از طریق سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و دقت در اجرا قابل جلوگیری است.

در شرایطی که اقتصاد ایران با تلنگرهای مالی و ارزی روبه‌رو است و موضوع صرفه‌جویی و فناخت به مفهوم درست و بهینه مصرف کردن کالاها و خدمات هر روز مطرح می‌شود، با این وجود خسارات مختلف در بخش‌های گوناگون اقتصاد کشور در اثر عدم فناخت و نادرستی الگوی مصرف سالانه به میلیاردها دلار می‌رسد. منابعی که می‌تواند در توسعه و عمران کشور، رشد تولید، ایجاد اشتغال و... صرف شود تا هموطنان زندگی بهتر، رفاه بیشتر و درآمد قابل قبول‌تری به دست آورند.

در برخی از خسارات وارده به اقتصاد کشور نیز مصرف‌کنندگان نقشی ندارند، همانند ضایعات مرحله برداشت محصولات کشاورزی تا مصرف نهایی آن و یا... اما باید هر چه سریع‌تر نسبت به جلوگیری از بروز چنین خساراتی بر اقتصاد ملی اقدام کرد و در این راستا مردم و دولت به کمک یکدیگر بسیج شوند تا از منابع کشور به نحو بهینه استفاده شود.

درباره الگوی مصرف در ایران و ضایعات ناشی از عدم رعایت الگوی صحیح مصرف و نبود فرهنگ فناخت و صرفه‌جویی در بین مردم، خبرنگار نشریه «بررسی‌های بازرگانی» با دکتر میروحسینی دبیر شورای عالی بررسی و تعیین الگوی مصرف گفت‌وگویی دارد که با هم می‌خوانیم.

■ **الگوی صحیح مصرف چه ویژگی‌هایی دارد و در حال حاضر الگوی مصرف در کشور ما تا چه اندازه با الگوی صحیح فاصله دارد؟ در کدام بخش‌ها این فاصله بیشتر است؟**

□ الگوی صحیح مصرف باید به گونه‌ای طراحی و تنظیم شود که ضمن پرهیز از اتلاف منابع و امکانات بتواند زمینه‌های لازم برای رسیدن به توسعه پایدار را در تمامی بخش‌ها فراهم کند. براساس مطالعات انجام شده از

در بخش‌های آب، حمل و نقل و مسکن نیز الگوی مصرف کنونی با شرایط مصرف بهینه و مناسب فاصله دارد.

■ **رعایت الگوی صحیح مصرف در جامعه ایرانی چه صرفه‌جویی‌های اقتصادی به دنبال خواهد داشت؟**

□ رعایت الگوی صحیح مصرف در بخش‌هایی که کماکان از یارانه دولت استفاده می‌کنند، همچون انرژی، خوراک و دارو می‌تواند رقم قابل ملاحظه‌ای از

سوی گروه‌های کارشناسی، الگوی مصرف در ایران در حال حاضر در برخی بخش‌ها به ویژه بخش انرژی یا الگوی مطلوب به نسبت فاصله زیادی دارد. حتی در مقایسه با کشورهای مشابه، مصرف انرژی در ایران در موقعیت بالاتری می‌باشد، به گونه‌ای که اگر این روال اصلاح و تعدیل نگردد، در سال‌های آینده به نقطه‌ای خواهیم رسید که بخش اصلی و عمده استخراج نفت را باید در اختیار مصارف داخلی قرار دهیم.

هزینه‌های عمومی را کاسته و قدرت دولت را در امر سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی و ملی افزایش دهد. در سایر بخش‌ها هم اصولاً مصرف صحیح و بهینه می‌تواند استفاده مناسب از منابع و امکانات کشور در زمینه‌هایی که تولید و اقتصاد را شکوفا و بارورتر سازد، منجر گردد و به‌طور طبیعی در موارد بسیاری موجب حفظ بیشتر سلامت محیط زیست و کمک به امر توسعه پایدار می‌شود.

■ آمارهای اقتصادی مربوط به خسارات ناشی از عدم رعایت الگوی صحیح مصرف چه

حقیقی را روشن می‌کند؟ بخش قابل توجه خسارات وارده مربوط به چه کالاهایی است و چگونه می‌توان در مرحله نخست با خسارات بزرگ به مقابله برخاست؟

□ آمارهای اقتصادی عمدتاً در بخش‌های انرژی، حمل‌ونقل و مسکن است که مبین به‌وجود آمدن بحران در مسایل اقتصادی در بخش‌هایی است که فاصله الگوی فعلی با الگوی مطلوب بسیار زیاد است. البته جهت دسترسی به جزئیات بیشتر آمارها و ارقام در این بخش‌ها لازم است با گروه‌های کارشناسی الگوها در این موارد تماس حاصل شده و اطلاعات تخصصی مربوطه اخذ گردد. راه مقابله با خسارات بزرگ در این زمینه‌ها، تعیین منابع کلان مصرف و اصلاح روند مصارف آنها می‌باشد.

■ **نهادهای اجرایی که می‌بایست سیاست‌ها و برنامه‌های شورای عالی بررسی و تعیین الگوی مصرف را عملی سازند، کدامند و تاکنون چگونه با شورا همکاری و عمل کرده‌اند؟ نحوه**

فعالیت آنها چه نقاط قوت و وضعی دارد؟

□ در ابعاد گسترده و وسیع تقریباً تمامی نهادهای اجرایی می‌توانند به نوعی در زمینه‌سازی و ایجاد شرایط لازم جهت استمرار نظام مصرف صحیح کمک نمایند، لیکن در ابعاد خاص‌تر، وزارتخانه‌های نیرو، مسکن، راه و ترابری، بازرگانی، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، فرهنگ و ارشاد

○ رعایت الگوی صحیح مصرف در بخش‌هایی که از یارانه دولت استفاده می‌کنند، مانند انرژی، فوآک و دارو می‌تواند هزینه‌های عمومی را کاهش دهد و قدرت دولت را در سرمایه‌گذاری زیربنایی و ملی افزایش دهد.

اسلامی، نفت، امور اقتصادی و دارایی، کشاورزی، جهاد سازندگی، پست و تلگراف و تله‌فون، صنایع و کشور و سازمان‌های محیط زیست، صدا و سیما و برنامه و بودجه به نوعی یا ارتباط تشکیلاتی با شورای عالی داشته و یا به لحاظ مصرف‌کننده‌های کلان و عمده در برخی بخش‌ها می‌بایستی در خصوص اجرای مصوبات شورا در بخش خرد اقدام کنند.

در خصوص نحوه عملکرد و همکاری نهادهای مذکور موضوع شایان ذکر این است که به لحاظ ابعاد نسبتاً وسیع و پیچیده‌ای که اصلاح مصرف دارد، تعدیل آنها در یک بخش ممکن است از تصور ساده‌ای که با یک سیاست محدودکننده و انقباضی بتوان مصرف را اصلاح نمود، موضوع کاملاً فراتر باشد. برای مثال در بخش الگوی انرژی، دو مصوبه تحت عنوان «بهبود الگوی پس‌الایش مواد نفتی» و «توسعه پالایشگاه‌های میعانات گازی» در زیربخش اصلاح روند فعالیت

پالایشگاه‌ها وجود دارد.

گرچه در شرایط فعلی الگوی پالایش مواد نفتی به دلیل تولید نسبتاً زیاد مواد سنگین و تولید کمتر مواد سبک صحیح نبوده و با نیازها و الگوهای مصرف هماهنگی ندارد، لیکن این اصلاح که البته در پایان صرفه‌جویی خوبی به دنبال خواهد داشت، خود نیاز به سرمایه‌گذاری قابل ملاحظه‌ای برای اصلاح و توسعه سیستم‌های پالایش دارد که تأمین و فراهم ساختن آن امری دشوار خواهد بود. همین امر در خصوص پالایش و تصفیه مایعات گازی که فرآورده‌های سبک‌تر و مورد

نیاز بیشتری نسبت به پالایش نفت خام تولید می‌کند و در حال حاضر در برخی از حوضه‌های گازی مقادیر قابل ملاحظه‌ای از این قبیل مایعات وجود دارد، مطرح می‌باشد. به هر حال در بخش‌هایی که تعدیل و اصلاح تولید و مصرف مشکلاتی از قبیل آنچه که در بالا ذکر شده، نداشته است، اقدامات و عملکرد دستگاه‌ها نسبتاً خوب و رضایت‌بخش بوده است.

■ **ارتباط شورای عالی بررسی و تعیین الگوی مصرف با رسانه‌های جمعی برای تشویق جامعه به رعایت صحیح مصرف چگونه است؟ نحوه عمل رسانه‌ها به ویژه صداوسیما در جابجاءن الگوی صحیح مصرف را چگونه ارزیابی می‌کنید و چه راهکارهایی را برای پیشبرد اهداف شورا در این حیطه فعالیت توصیه می‌کنید؟**

□ در خلال برنامه اول که در حقیقت دوره شکل‌گیری و انجام مطالعات و آرایه الگوها توسط شورای عالی بوده است،

انعکاس برنامه‌ها و اقدامات شورای عالی به صورت مقطعی از طریق رسانه‌ها و مطبوعات صورت پذیرفته است و نتایج کارها در زمان‌های مربوطه از طریق صدا و سیما نیز به اطلاع جامعه رسیده است. در دوره برنامه دوم که بیشتر وظایف شورا جنبه پیگیری و نظارت بر مصوبات الگوها و نیز اشاعه فرهنگ صحیح مصرف بوده است، طی جلسات پیگیری‌هایی که صورت گرفت، صدا و سیما برنامه‌های مختلفی تقریباً مستمر در این زمینه تدارک دیده و به مرحله اجرا درآورده است که فهرست و خلاصه آنها در مجموعه اقدامات دستگاه‌ها آمده است.

البته به دلیل حساسیت موضوع، تلاش عمده این بوده است که پیام‌ها تا حد امکان غیرمستقیم و حاشیه‌ای باشد.

علاوه بر این مورد، کمیته‌های اطلاع‌رسانی الگوهای مصرف تشکیل و به موازات گروه‌های کارشناسی الگوهای مصرف، مسؤل زمینه‌سازی و اشاعه فرهنگ صحیح مصرف در جامعه و آشنایی عموم مردم با کلیه موضوعاتی که در این راستا مطرح است، گردیده‌اند.

به نظر می‌رسد مهمترین امر جهت حرکت به سمت الگوهای مصرف مطلوب، آگاه ساختن مردم به دو موضوع می‌باشد. یکی نقش و تأثیر استفاده صحیح، منطقی و بهینه از امکانات در امور توسعه و تعالی جامعه و دوم اینکه کلیه دستگاه‌های اجرایی کشور خود پیشاپیش عامل این سیاست هستند.

■ مردم تا چه حد به زیان‌های خرد و کلانی که با مصرف نادرست به‌بار می‌آورند، آگاهی دارند؟ نقش

گروه‌های اجتماعی چگونه است و چگونه می‌توان رفتارهای مصرفی صحیح را جایگزین کرد؟

□ این امر تابعی از سطح بینش و آگاهی اقشار مختلف مردم می‌باشد. در بعضی از اقشار به خصوص قشرهای تحصیل کرده و آگاه به مسایل اجتماعی - اقتصادی جامعه، توجه به زیان‌های مصارف غیرصحیح ملاحظه می‌شود. لیکن در خیلی از گروه‌ها و اقشار، ابعاد قضیه قابل لمس نبوده و بیشتر موضوع تحت تأثیر بنیة اقتصادی و درآمدی خانوار قرار می‌گیرد. به نظر می‌رسد گروه‌های اجتماعی در آگاه ساختن این

مختلف، توصیه‌ها و خط مشی‌هایی تدوین و به دست‌اندرکاران تنظیم برنامه سوم توسعه اقتصادی کشور ارائه شده است.

■ در مدت فعالیت شورای عالی بررسی و تعیین الگوی مصرف، چه اقداماتی انجام شده است؟ به نظر شما شورا می‌تواند در اصلاح رفتارهای مصرفی نقش کلیدی ایفا کند؟ چه ابزارها، منابع و عواملی برای تحقق این امر مورد نیاز است؟

□ همان‌گونه که اشاره شد، فعالیت شورا در طی مدتی که از زمان شروع به کار آن تا به حال گذشته، عبارت است از

- انجام بررسی و جمع‌بندی بر روی نحوه مصارف و الگوهای موجود جامعه و رایة الگوهای مصرف در بخش‌های

○ مهمترین موضوع برای حرکت به سمت الگوی مصرف مطلوب، آگاه کردن مردم به نقش و تأثیر استفاده صحیح، منطقی و بهینه از امکانات در امر توسعه جامعه است. در ضمن دستگاه‌های دولتی باید پیشاپیش این سیاست را اجرا کنند.

مختلف به گونه‌ای که اصلاحات و صرفه‌جویی‌های عمده و کلان مورد توجه جدی قرار گیرد. در این راستا حدود ۲۰۰ مصوبه و دستورالعمل در بخش‌های مختلف تدوین و به دستگاه‌های اجرایی ابلاغ شده است.

همچنین چهار آیین‌نامه جداگانه در رابطه با کاهش هزینه‌های غیرضرور و جلوگیری از تجمل‌گرایی که به‌طور عمده ناظر بر کنترل و محدود ساختن هزینه دستگاه‌های اجرایی است، تصویب و به مورد اجرا درآورده است. نظارت بر اجرای مصوبات و عملکرد دستگاه‌ها، اقدامات بعدی و مستمر شورا می‌باشد که از طریق دبیرخانه یا سازمان بازرسی کل کشور صورت می‌پذیرد.

به‌طور کلی شورا در اصلاح رفتار مصرفی بخش اجرایی و دولتی که بر

اقتدار می‌توانند نقش بسزایی داشته باشند، ضمن اینکه نشان دادن یک عزم برنامه‌ریزی شده و مورد عمل توسط کلیه دستگاه‌های کشور نیز از ملزومات جدی اثربخشی در جایگزینی رفتارهای صحیح مصرفی می‌باشد.

■ با توجه به محدودیت‌های مالی که کشور و دولت با آن روبه‌رو است و ضرورت صرفه‌جویی در هزینه‌ها، در طرح ساماندهی اقتصادی و نیز رهنمودهای برنامه سوم توسعه اقتصادی، چه سیاست‌گذاری‌هایی برای اصلاح الگوی مصرف و راه‌های جلوگیری از هدرزروی منابع ضروری است؟

□ براساس مصوبات شورای عالی بررسی و تعیین الگوی مصرف و تعیین منابع کلان تولید و مصرف در بخش‌های

اساس مطالعات به عمل آمده بخش عمده و اصلی هم می‌باشد، با روش‌ها و ابزارهای فوق می‌تواند اثر قابل ملاحظه‌ای داشته و اهرم‌های کنترلی را نیز در اختیار خواهد داشت. لیکن در بخش‌های مردمی و عمومی که خوشبختانه چندان مشکلات عمده ملاحظه نمی‌شود، رفتارها و باورها با شورا و دستورالعمل، اصلاح و دگرگون نخواهد شد. در این زمینه نیاز به کارهای درازمدت و فرهنگی عمیق و همه‌جانبه‌ای بوده که بتواند به تدریج پیش‌ها و اعتقادات را متحول سازد تا متعاقب آن رفتارها و عملکردهای افراد اصلاح گردد. بدیهی است در این راستا بسیج همه‌جانبه کلیه عوامل فرهنگی، خبری، تبلیغی و ارشادی جهت ایجاد زمینه‌های اجتماعی، آن هم در یک روند طولانی مدت کاملاً ضروری خواهد بود.

■ نقش تعالیم اسلامی در اصلاح الگوی مصرف در جامعه چیست؟ تا چه حد مردم به زبان‌های وارده به درآمد خانوار در اثر بی‌توجهی به تعالیم اسلام به‌ویژه در زمینه قناعت، آگاهی دارند؟ چه دستگاه‌هایی برای تنویر افکار عمومی باید مداخله و عمل کنند؟

□ همان گونه که اشاره شد، رفتارهای

فردی عمدتاً ناشی از عقاید و پیش‌های افراد می‌باشد. همان‌گونه که اسراف در اسلام عملی نکوهیده است، قطعاً چنانچه افراد با تفکرات مذهبی ترویج شوند، به عنوان یک وظیفه دینی نبایستی دست به مصارف غیرمتعارف بزنند. عدم توجه به این امر ممکن است از ناآگاهی و عدم شناخت افراد و یا از نرسیدن به باورهای اصولی و قلبی که عملکرد و رفتارهای مناسب را به دنبال دارد، ناشی می‌شود. این‌که تعالیم اسلام در یک مجموعه

هماهنگ و یک مدل کامل می‌تواند ضمانتی بر هدایت اصولی زندگی فردی باشد، امری است که به صورت جامع و کامل و در تمامی ابعاد آن بایستی مورد پذیرش و قبول فرد قرار گیرد. پذیرش و اجرای بخشی از مسایل اسلامی و بی‌توجهی به بخش دیگر آن، قطعاً امری صحیح و وافی به مقصود نخواهد بود.

به نظر می‌رسد کلیه مراکز فرهنگی و آموزشی و رسانه‌های کتبی و شفاهی در معرفی ابعاد مختلف مذهب به صورت واقعی و در مدل کامل آن که تمامی نیازهای مادی و معنوی افراد را برآورده ساخته و زوایای پنهان فکری او را نیز دربر خواهد گرفت و در جهان دیگر با اندیشه‌های متعدد و متناقض، پاسخگویی تمامی مسایل خواهد بود، بایستی وارد میدان شده و نه با شعار و تحکم، بلکه با منطق، روشنگری، ژرف‌بینی و سعه صدر، دست به دست هم داده و از دریچه جاذبه‌های دینی، دل‌ها را به سمت اسلام بگردانند تا تمامی دستورات و تعالیم آن بر زندگی افراد سایه بیفکند.

■ بخشی از ضایعات اقتصادی در فرآیند تولید تا مصرف به‌وجود می‌آید و مصرف‌کنندگان نقشی در آن ندارند.

○ سیستم توزیع به یک بازنگری همه جانبه نیاز دارد تا حداقل هزینه و انرژی بین مراکز تولید و مصرف صرف شود.

این ضایعات در مجموع چقدر است و راه‌های جلوگیری از آنها چیست؟

□ براساس بررسی‌های به عمل آمده، اتفاقاً بخش قابل ملاحظه‌ای از ضایعات همان‌گونه که اشاره گردید، در روند تولید تا مصرف و خارج از دخالت مسردم می‌باشد و مشکل فرهنگی و اجتماعی نیز در اصلاح آنها وجود ندارد. این امر در مطالعات شورای عالی مورد توجه جدی قرار گرفته و با توجه به اینکه کلیه اهرم‌های اصلاح و تعدیل آنها نیز در

دست دولت بوده و با برنامه‌ریزی، نظارت و کنترل قابل دستیابی است، این بخش عمده تلاش و مساعی شورا را به خود اختصاص داده و در مصوبه‌های الگوی مصرف نیز کاملاً به چشم می‌خورد. خوشبختانه اقدامات و عملکردهای قابل ملاحظه‌ای در این زمینه‌ها صورت پذیرفته که شرح جزئیات آن در گزارش‌های اقدامات دستگاه‌ها آمده است. این موضوع کماکان در حال پیگیری است و یکی از وظایف اصلی و عمده شورا نیز می‌باشد.

■ نظام توزیع کنونی چه خسارتی به‌بار آورد و چگونه می‌توان از اتلاف منابع در این مرحله جلوگیری کرد؟

□ سیستم توزیع نیاز به یک بازنگری همه‌جانبه در کلیه بخش‌ها دارد تا حداقل هزینه و انرژی بین مراکز تولید و مصرف در این راستا صورت گیرد. به دلیل ناهماهنگی در این زمینه بعضی اوقات چندین بار حمل و بارگیری و تخلیه صورت می‌گیرد و به دلیل بهینه نبودن این سیستم، ضایعات و هزینه‌های قابل ملاحظه‌ای بر کشور وارد می‌گردد.

نحوه پرداختن به این مشکل و طرق کلی حل آن در بخش‌هایی از مصوبات الگوی

حمل و نقل و ارتباطات و نیز بخش‌هایی

از الگوی خوراک آمده است. طبیعی است حل اساسی این مشکل مستلزم آرایه یک مدل جامع و کامل در کل مملکت است تا هم منابع تولید را مدنظر قرار دهد، هم مراکز مصرف را ملاحظه نموده و هم به طراحی شبکه‌ای بپردازد که حداقل انرژی در انتقال کالاها در این مسیر مصرف شود.

